

SIERBESTRATING

SIERBESTRATING

VIER VERHALEN

theo schoonaard

Schrijver: t.schoonaard

ISBN: 9789402115598

© t.schoonaard

Inhoud

1. Gevederde vriend	7
2. Bramatapoera en Mahabarandhi	53
3. Het imperium van de korte el	101
4. Sierbestrating	163

GEVEDERDE VRIEND

'Een man die niet gedoopt was, een goede Wederdoper, Jacques genaamd, zag de wrede en schandelijke manier waarop men zo een van zijn broeders behandelde, een tweevoetig wezen, zonder veren, dat een ziel had; hij nam hem mee naar zijn huis.' (Voltaire - Candide)

"Op de dag van mijn eerste geboorte kraaide onze oude haan voor het laatst. De man die vermoedelijk mijn vader was en wiens foto meer dan tien jaar doorbracht in de rustplaats onder de vloer van mijn kamer, offerde het veelkleurige, trotse dier aan zijn voorouders."

Dit is het begin van de brief. Jaren geleden heb ik dit geschreven. Vaak heb ik gedacht dat ik nooit verder zou komen dan die paar regels.

Tegenwoordig denk ik 's morgens, als de boodschap van de marconist mij wekt, niet meer dat het onweert; het tikken en bonken verhinderen me ook niet meer scherp te luisteren naar de mussen in de goot. Zij zijn de enigen die er geen geheim van maken waarom ik hier zit.

Ik sta op, ram het antwoord met mijn voet tegen de buis van de verwarming en het geklop houdt op - voor een paar minuten. Niet dat Marco te beroerd is om zijn boodschappen eens door wat langere stiltes te onderbreken, maar hij heeft weinig keus. Zijn programma ligt vast. Het hamert en tikt iedere morgen, iedere middag, iedere avond, vanzelf. Een computergestuurde tamtam in een oerwoud van kamers. Zo houdt Marco alle inboorlingen, zwart, wit of gekleurd, op de hoogte, is het niet van tijd en plaats, van zon en regen, dan wel van zijn bestaan.

Jaren geleden, toen ik hier pas was, kwam ik nog op het bespottelijke idee de slager zelf te vragen naar het waarom van zijn getrommel. Hij keek me verbolgen aan. 'Hoe wou u anders dat de verwarming blijft functioneren,' zei hij. 'De verwarming? In juli?' 'Het publiek wil het nog maar steeds niet begrijpen,' antwoordde hij, zichtbaar geërgerd, 'het is een kwestie van preventie, meneer.'

Volgens Zino kan dat kloppen: Marco is schoorsteenveger geweest. Op zijn tweeëndertigste, toen hij wel eens wat zwart wilde bijverdienen, - een inbraak via de schoorsteen van de villa - heeft hij bij een valpartij hoofdletsel opgelopen. Hij heeft ook levenslang gekregen, net als in mijn geval een hygiënische maatregel, die een passend decor gevonden heeft in uitzichtloze ramen en vloeren en muren van beton.

Die herrie is een van de dingen waaraan je hier niks kunt doen. Net als de temperatuur. Iedereen belijdt de noodzaak van energiebezuiniging maar hier houden die ongelovigen het klimaat even heet en drukkend als vlak voor een onweersbui. Nee, het komt echt niet door het dikke pak dat ik aan heb. Het is gewoon heet hier. Hitte past in hun strategie. Ik schrijf het ene stuk na het andere aan de Directie, aan de krant, aan het gasbedrijf, aan het ministerie, allemaal vlijmscherpe brieven, maar het haalt niets uit.

Vroeger, toen ik nooit iets schreef, ergerde het getik van Marco me meer dan tegenwoordig. Ik dacht dat ik gek zou worden van dat tikken, zoals ik me ook overdreven opwond over allerlei bijkomstigheden: de toekomstige of de verleden tijd, of geschreeuw op de binnenplaats, als er weer eens een valpartij heeft plaats gehad. Ook leek levenslang me toen langer dan nu. Misschien is het de invloed van Zino, maar levenslang krijgen, besef ik nu, is betrekkelijk, omdat 'lang' en 'leven' betrekkelijke begrippen zijn. Lang of kort, veel leven houdt zich in stand bij de gratie van de horizon waarachter de hemel blauwer is en het gras groener. Overbevolkte

treinperrons, dringen, achter aansluiten in de lange rij op de pier; een levenslijn volgen met plotselinge, onvoorziene vertakkingen. Voor mij ligt de keuze eenvoudiger: een overzichtelijke, constante koers, een soort pas op de plaats. Geen riskante inzetten meer op de speeltafel. A vous, faites vos jeux. Niet langer Cunégonde zoeken, haar vinden en dan de menigte zien in haar ogen. Alleen wie afstand heeft gedaan, kan de ontmoeting op haar juiste waarde schatten.

Het is vreemd. Hier, binnen de muren van Het Bastion zitten bejaarden van alle leeftijden. Ik zie ze bij het uitlaten. Van zestien tot vijfenzeventig, schat ik.

Ik heb het eens gevraagd aan Zino, dat is die van de andere kant, die beweert dat hij, sinds hij niet meer gelooft, zo goed denken kan. Er wordt hier over hem gefluisterd, dat hij vroeger, in de tijd dat hij nog radicaal geloofde, behalve principieel dienstweigeraar ook lid geweest is van de CCC, in België of daar omtrent, of van die Brigades waarvan de kleur, waar ze zich ook bevinden, altijd Actief Rood schijnt te zijn. Hoe lang hij heeft gekregen weet ik niet precies. Met het geloven is het in ieder geval misgegaan sinds er teveel echt bloed gevloeid is. Plotseling tekende zijn lotslijn zich duidelijk af. Geen bocht maar een knik.

Zino zegt dat het woord 'bejaarden' hier in Het Bastion eigenlijk niet van toepassing is. Bejaard betekent dat iemand veel jaren geleefd heeft. Een kwestie van tijd dus. En daarin zit nou juist het misverstand. Leven en leeftijd worden door elkaar gehaald. In plaats van 'bejaarden', zou je hier volgens Zino van 'voldaagden' moeten spreken. Een voldaaagde kan tien, vijfendertig of zesentachtig jaar oud zijn, het is maar net met hoeveel leven men is volgeboekt. Sympathiek? Het hangt er helemaal van af hoe onvrijwillig je hier zit. Je hebt er veel radicalen, deserteurs en andersoortige lafbekken onder. Wie Zino heet, heeft een goede reden om Lappoon nog wel een acceptabele naam te vinden. Het zou dus kunnen dat, wanneer hij mij zijn theorieën uitlegt, hij dat doet uit een

zekere sympathie (zolang ik hem maar niet vraag hoe laat het is) en niet omdat hij hoe dan ook zijn verzinsels moet slijten.

Als ik zijn redeneringen over voldagden goed begrijp komt het hierop neer. Veel mensen beklagen zich over het voortgliden van de tijd, over dat ze zich zo weinig herinneren en zoveel vergeten. In boeken, vaak geschreven door pseudo-voldagden, vind je daarover de diepzinnigste verhalen en gedachten. De tijd als sluipende vijand. Het geheugen als gatenkaas, een bijenkorf waar alles maar in en vooral uitvliegt; dat soort ideeën. Allemaal onzin, volgens Zino. Angst voor identiteitsverlies, voor verwisselbaarheid. Herinneren een creatief proces? 'De echte voldagden,' zegt Zino, 'zijn mensen die een geheugen hebben dat werkt als een koeienmaag: ze krijgen hun herinneringen dagelijks ongevraagd en ongeselecteerd voorgeschoteld op het menu. Asjeblijft. Herkauwen. Er zitten ook stenen tussen, hoekig en wit gebleekt, of rond en zwart als een gat. Dat zijn herinneringen van perioden die te onverteerbaar zijn om je te kunnen herinneren. Maar de kans dat je erop blijft kauwen is groot.'

Voldagden hebben een defecte klok. Hij tikt wel maar loopt niet. De enige manier om de klok in te schakelen en het geheugen uit, is elke dag twaalf tabletten naar binnen schuiven. Sommigen krijgen die dingen van de Directie. Dan saboteren ze het slikken zoveel mogelijk. Anderen krijgen niets. Die doen al het mogelijke ze door niet-voldagden naar binnen te laten smokkelen. De klok is niet het enige defect van voldagden.

Het is een interessante theorie, die van de klok van Zino. Ik denk dat ik daar binnenkort eens een vlijmscherpe brief over ga schrijven. 'Over het tikken van de stilstaande klok.' 'Over de leugen van het bejaarde geheugen, of de gatenloze gatenkaas.' Veren genoeg, daarover hoef ik me tenminste geen zorgen te maken. Zolang het pak intact blijft, zullen ze allemaal - Zino en de marconist uitgezonderd - ernstig

rekening met me moeten houden, binnen en buiten Het Bastion.

Ik moet wel zien te voorkomen dat ze mijn potten zwarte inkt confisqueren. De brief zou lang kunnen worden, zeker als ik bij het begin begin.

De dag waarop ik voor het eerst geboren werd, kraaide de haan voor het laatst. De man die vermoedelijk mijn vader was en van wie ik lange tijd nog een foto heb bezeten, mijn enige herinnering aan hem, offerde tegen zes uur in de avond het veelkleurige, trotse dier aan de geest van zijn voorouders. Waarom niet aan God zelf? zul je misschien vragen en dat zal niet de laatste vraag zijn. Wel, God is hoog en ver weg, en de voorouders staan wat dichterbij. Verder is God, dacht mijn vader vermoedelijk - hij liet zich steunen door de missiepost - toch in de eerste plaats de God van de blanken. Hij dacht het zonder ironie, hij had me nog niet goed bekeken. Binnen heerste een gepaste duisternis. Misschien schrok hij pas de tweede of de derde dag, toen hij me die naam gaf. Geen naam in de traditie van zijn voorouders. Welke gedachten zullen misschien nog meer bij hem opgekomen zijn toen hij me zag? Lappoon doet denken aan huid en aan konijn, maar niet in zijn eigen taal; wel in de taal van de toenmalige blanke heersers.

Ik denk zelf dat hij een bescheiden man was, mijn vader, dat hij het leven beschouwde volgens de regel voor wat hoort wat. Een compensatieregel. Oplevering van nieuw leven vraagt om inlevering van oud leven, alsof de wereld slechts een vaste, beperkte hoeveelheid leven kan dragen. Een soort spiegelbeeld van die andere, oude regel, dat wie leven neemt, bereid moet zijn dat van zichzelf in te leveren.

Tien dagen na mijn geboorte had hij er misschien goed aan gedaan nog een haan te offeren, of, als die er niet was, desnoods een kip. Dat heeft hij niet gedaan. Op die dag, toen hij op de terugweg was naar het huis der vreemdelingen,

komend van de markt in Bukavu waar hij een lading maniok en groene groenten op de markt had verkocht, reed hij met de lege bestelwagen van zijn baas in een afgrond. Een vreemd ongeluk, volgens de politie. Onbegrijpelijk vonden ze het. Misschien wisten ze niet dat andere mannen 'zijn hout hakten', alsof mijn vader al stokoud was, oud genoeg om hen daartoe uit te nodigen. Ze wisten misschien helemaal niets, want alleen wie te stom is om een vak te leren, wordt politieagent in mijn geboorteland. Ik bleef dus leven.

Of mijn moeder erg ontroostbaar geweest is, toen, kan ik niet weten, maar ik betwijfel het. Ik heb altijd veel ooms gehad - geen blanke, mijn moeder had haar erecode - en volgens hen die beweren dat alle hanen in het dorp omstreeks het tijdstip van mijn geboorte, toen de zon vrijwel loodrecht boven het huis stond, een uur lang luid gekraaid hebben, als een anticiperende ode funèbre aan één hunner, volgens diezelfde telde het huis van mijn moeder altijd al evenveel passanten als het hele dorp hanen. Het kwam dus goed uit dat ons huis aan de uiterste rand van het dorp lag. Als het gordijn van de tropische regen gesloten was, was het huis onzichtbaar. Als de zon scheen, zag je vanuit het dorp het huis liggen, behalve als je dat niet wilde. En de leden van de grootfamilie, waarvan alle mannen een flink stuk grond bezaten, wilden het niet. Als mijn moeder door het dorp liep, keken de mannen van de lineage de in altijd andere, maar steeds veelkleurige japonnen gehulde, volle gestalte na met één begerig en een één woedend oog.

Niet alle bezoekers waren even aardig voor me, maar omdat mijn moeder mij accepteerde als een van de wonderlijke natuurverschijnselen waaraan de wereld rijk is, zoals ze ook een mongooltje, een dwergje of een eenogig petomaantje geaccepteerd zou hebben, kwamen ze zelfs niet op het idee het wit-roze monstertje met zijn konijnenogen een duivelskind te noemen en het te brengen waar het thuishoorde.

Dat zal er de reden van zijn dat ik mij van die eerste vijf levensjaren weinig herinner. Bewegingloze, witte stenen in de koeienmaag.

Een daarvan is het kippenhok, waar ik dagelijks wachtte tot ik het rinkelen van de koperen enkelbanden zou horen, dat de komst van de donkere vrouwenvoeten aankondigde. Het hok was ruim, veilig en donker genoeg. Donker ja, want al lekten de zonnestralen door het dak, het was dichter dan mijn huid. Mijn huid laat alles binnen, in plaats van af en toe ook eens wat terug te kaatsen of intelligent te discrimineren. De regentijd bracht uitkomst. Dan leefde de spons van mijn huid op. Als het regende, waagde ik mij achter het hok, en liet het water over mijn hele blote lichaam stromen, alsof ik verwacht had dat het vuile wit eraf zou spoelen.

Soms was het hemelwater minder goed geluimd en spande het samen met het vuur. Samen vielen ze stralend en klievend en brullend aan. Omdat mijn handen niet ogen en oren tegelijkertijd konden bedekken, had ik graag mijn hoofd in de grond geborgen, maar de grond in het kippenhok was hard, zodat er niets anders opzat dan de kippen uit hun donkerste hoek - het leghok - te verdrijven om daarin weg te duiken. Mijn verstandhouding met het pluimvee leed daar onder, maar gelukkig onweerde het niet twaalf maanden achtereen.

Mijn moeder had haar één-kamer-woning nodig als werkruimte tijdens de uren dat ze ons brood verdiende. Hoewel mijn moeder mij zeker geen honger liet lijden, pikte ik nogal eens een graantje mee met de kippen, al was het maar uit verveling. De kippen en vooral de haan toonden zich ook daarom weinig toeschietelijk, eerder wantrouwend, terwijl ik het toch niet op de eieren voorzien had. Ze legden hun onderlinge vetes bij, verschansten zich, zolang ik in hun hok was, in een meer dan gewone, mens-negerende statigheid.

Roodgekamd en kakelend kleinvee heeft altijd een vrij belangrijke rol gespeeld in mijn leven, maar zeker in die van

insecten gonzende jaren vol kalm trillende hitte, die vooraf gingen aan mijn tweede geboorte.

Toen ik op Zaventem uit de buik van de oude Caravelle gleed, (Sabena had voor de luchtbrug op Kinshasa haar hele luchtvloot ingezet) de kille West-Europese atmosfeer in, was er een zwangerschap van vele maanden aan vooraf gegaan. Het zal vermoedelijk gelden voor iedereen die zoveel geboorten te herdenken heeft dat hij zijn verjaardag alleen op de dertigste februari kan vieren, maar de conceptie van mijn tweede geboorte had, kun je aannemen, heel wat meer voeten in de aarde dan de eerste.

Er mogen dan wat beschavingselementen ontbreken aan een zwart ontwikkelingsland, bureaucratie is een tropisch gewas bij uitstek. Bureaucratie is tot beschaving verheven machtsdrift. Er zijn in zo'n land altijd duizenden mannen (waarom geen vrouwen?) die ervan dromen hun verdere leven op een troon van stempelkussens te zitten. Toen, omstreeks 1960, het sterfuur van Congo en het geboortuur van Zaïre, was er zelfs van bureaucratie geen sprake. Er was Beweging en Revolutie. Het was de chaos van een land dat tegelijkertijd in ontbinding en in wording is. Wording duurt lang in Afrika. Of wording er ooit zijn wordt?

De soldaten van Moboetoe, ook toen al een beetje de Goede Vader die hij pas echt zou worden bij zijn dood, mochten in dat jaar alleen op de aanhangers van Lumumba geschoten hebben, een kogel krijgt soms gebrekkige instructies mee en belandt dan onvoorzien in een niet vechtend, zelfs niet plunderend of demonstrerend lichaam. Zo ondervond mijn moeder aan den lijve, al lang voor het bestaan van Moboetoe's MPR, dat die drie letters vóór alles Mourir Pour Rien zouden gaan betekenen.

Veel missieposten waren gesloten. Wat er nog over was aan paters en nonnen vluchtte, beducht voor moordpartijen. Ook de post in ons dorp, die een dependance was van de

missie in Bukavu, werd opgeheven. Hoe ik daar beland was? Het enige dat ik weet is dat mijn vader een trouw Katholiek geweest moet zijn en dat, na zijn dood, de paters Benedictijn zich hardnekkig waren blijven herinneren dat hun Heer indertijd een voorkeur had voor kinderen, hoeren en Samaritanen.

Wat ik me nog herinner van de vlucht uit het gekkenhuis dat Zaïre was na de dekolonisatie, zijn de zwarte baard, de gelige tanden en het witte gezicht van pater Marc. De boottocht over het Tanganyikameer, richting Tanganyika. Nog niet ver van de oever verwijderd, zongen de paters hun liederen op de overvolle boot. Zwarten klaptten, namen over, versnelden het ritme, deinden heen en weer, totdat een woedend gebarende man, met een gat in zijn hoofd in plaats van een mond (lippen en tanden ontbraken), er een eind aan maakte. Een van de zangers was Pater Marc, die me had opgehaald. Ik zag de zwarte baard trillend op en neer gaan bij het uithalen van de stem. Het was de eerste keer dat ik een witte man met een zwarte baard zag zingen. Misschien was het ook wel de eerste keer dat ik zag zingen. Zingen drukt altijd zwaar op mijn borst, alsof er binnen plotseling een tekort aan ruimte ontstaat.

Pater Marc, die swahili sprak, had me verteld dat ik naar een ver land ging, waar het veilig was; waar ik veilig was. Maar hij wist dat het niet eenvoudig zou zijn om Kinshasa op tijd te bereiken. Hoewel elke minuut ons daar nog verder vandaan bracht, schijnt die averechtse richting de kortste weg geweest te zijn.

Een van de paters was een zoon, of een neef, of een achter-neef van een textielfabrikant in Helmond die zaken deed met 'Congo'. De telefoon op de ambassade had nog gewerkt en van het onvruchtbare ouderpaar (dat al eerder een kind had geadopteerd, wat de formaliteiten sterk vereenvoudigde) werkte de man als portier en klusjesman in de textielfabriek.

Blanken zijn bevoorrecht: ze kunnen niet zwart ter wereld

komen. Blanken waren altijd al blank.

Die koele julimiddag in 1960 wachtte mijn nieuwe moeder op Zaventem. Het telefoongesprek was te kort geweest, te onvolledig. Ondanks de wriemelende mensenzee, zag ik haar krimpand wegkruipen achter de officials, toen ze begreep dat ik ik was, het kind dat haar was toegedacht. Voor haar geestesoog had weken, maanden lang een negerjochie gestaan. Misschien een dik hongerbuikje of ontstoken oogjes, een paar zweren hier en daar, maar verder mooi ebbenzwart. Ze schrok van al het vaal-roze wit. Het gezicht. De handen. De blote dunne benen die uit het lange korte broekje staken. Wit. De haren. Kroes maar wit. Overal die witte huid waar het bloed opdringerig en onheilspellend doorheen schemerde. Ze vroeg zich misschien af of ze op het formulier iets over het hoofd gezien had en schrok van zichzelf, toen ze, me moedig in de ogen kijkend, moest denken aan de langoren in het hok achter in de tuin, die geduldig wachtten op het luiden van de kerstklok. Ze omhelsde me volgens plan, vastberaden maar voorzichtig. Ze knikte toen Pater Marc iets zei. En toen nog eens en nog eens. Daarna schudde Pater Marc het hoofd. Nee, mijn koffer met kleren zou niet worden nagezonden. Ze verstond geen swahili, zodat ik haar niet kon uitleggen dat ik al warm gekleed was door de missie en overwoog nooit meer te lachen. Maar ook dan zou het moederschap waartoe ze zich geroepen wist me zeker niet teruggestuurd hebben.

Het lijkt een wet, onontkoombaar en fataal: wie eenmaal een valse start gemaakt heeft, start altijd opnieuw verkeerd, al wordt hij nog zo vaak geboren. Sterker nog. Bij elke nieuwe geboorte schijnt de start valser te worden.

Na de kou, na aankomst in het Brabantse dorp, na het bad, het onbegrijpelijke eten, na de wonderlijke ogen van het zevenjarige zusje, na het glimmende hoofd en de rauwe stem van de man in het huis, volgde het bed, waarin ik wakend sliep.

Was het een wonder dat ik me, zodra het licht was, om een

uur of zes, in het kippenhok bevond? Ik had van tevoren overdacht wat mij te doen stond. Pater Marc had zich op de boot beperkt tot zingen. De nieuwe moeder, de nieuwe vader en de zuster hadden volstaan met kijken, spreken, knikken en later voorzichtig lachen. Ik wist dat een nieuwe geboorte meer vraagt.

Als zelfbewuste haan vroeg uit de veren, ben je niet van plan om je de dag die je net open gekraaid hebt, voortijdig te laten afnemen. Je mobiliseert alles wat de natuur je ter beschikking heeft gesteld. Het slecht gehumeurde beest rende rond in een onbeschrijfelijke herrie en pikte waar het me raken kon. Mijn jarenlange ervaring met dit gedierte gaf me enig overwicht. Mijn handen kregen hem te pakken, maar te laat. De glimmend witte man die de vader van alles was, in pyjama op het lawaai afgekomen, bevrijdde het dier en sloot de gevaarlijke kleine wilde op in de kamer waar mijn bed stond. Het offer, dat misschien veel onheil had kunnen voorkomen, was mislukt.

Ik heb Zino van hiernaast veel verteld, over geboorten en offers. Ik heb hem gevraagd daarover na te denken. Zoiets doet hij graag. Hij zal de eerste niet zijn die denkt of zijn bestaan er van afhangt.

Na een paar dagen vertelde hij dat hij denkt dat het niet veel verschil gemaakt zou hebben. Hij zegt dat voor de echte vreemdeling het enige offer dat bevredigend werkt het offer van hem zelf is. Maar zolang er nog zwarten wit geboren worden, weet ik niet of hij wel gelijk heeft. Dan begint alles immers gewoon van voren af aan. Nadat mijn vader waarschijnlijk en mijn moeder zeker voor niets gestorven is, is het niet verantwoord dat ik dat risico ook nog eens neem. Er worden al genoeg geboorten verspild.

Niet-vreemdelingen kunnen qua offerande volstaan met af en toe een paar munten in de collectezak of, als het heel heavy wordt, een keer expres verliezen bij het tennissen, hun

fiets niet op slot zetten, tien druppels bloed uit hun duim tappen of twee vingers tussen de deur klemmen. In het ergste geval een lichte snee in de pols. Daarna leven ze weer gerustgesteld, vergeten en vergetend verder. De vraag is alleen: Kun je van vreemdeling ooit autochtoon worden, en zo ja, hoe dan? Daarover moet ik eens een scherp gestelde enquête houden onder de vele grensgangers in Het Bastion.

Hoe mijn lot uitgepakt zou zijn als ik in Afrika gebleven was, weet ik niet. Vroeger of later, als de offers van mijn vader uitgewerkt zouden zijn, zou ik het slachtoffer zijn geworden van verguizing en offerande of van een vereringscultus. Het is maar net op welk idee men komt. Of men ziet een witte zwarte als de duivel en werpt hem uit, of men maakt van hem een godenzoon en vereert hem. Er is geen tussenweg. Het tijdstip van de geschiedenis (de blanke duivels werden overal verjaagd of gedood) maakt de kans op het eerste groter. Anderzijds is mijn verbleekte negergezicht in staat zoveel onzekerheid teweeg te brengen, dat het niet is uit te sluiten dat de zwarten, met hun hartstochtelijke minderwaardigheidsgevoelens ten opzichte van de blanken, een echt witte zwarte op een voetstuk zouden hebben geplaatst. Er is altijd wel ergens een of andere religieuze traditie te vinden om zoiets aan op te hangen en te wettigen.

In mijn nieuwe, koelere vaderland werd het niet een van beide; beide uitersten lagen op mij te wachten, al viel het accent ook hier op mogelijkheid een. Het werd een tamelijk verwarrend verschijnsel.

Ik herhaalde mijn offerpoging niet. Doorzetten ligt soms niet in mijn aard en het alternatief lag trouwens voor het grijpen. Wie gepikt wil worden hoeft het kippenhok niet op te zoeken. De buurtkinderen, korte tijd later de schoolkinderen, namen dat graag op zich. Het is al niet zo vanzelfsprekend een zwartje te accepteren als speelgenoot, maar een wit zwart Lappie is driedubbel vreemd, dus verdacht.

Natuurlijk, het was niet alleen de spookverschijsning-bijdag, niet alleen het ontbreken van een schutkleur. Als het snavelrecht mij een plaats verworven had in de pikorde, als ik de pruimen uit de pastorietauin gestolen had om er de grote onverzadigbare monden mee te vullen, of als ik de hoogst kraaiende haan een deuk in zijn schreeuwerige borst getimmerd had, was het misschien tot een adoptie gekomen, tot een verheffing in de adelstand der Geaccepteerden.

In plaats daarvan genoot ik laaghartig de bescherming van de meest bedenkelijke standen: de ouders, de lesgevers, de paters. Iedereen put uit het verlenen van zo'n bescherming iets van zijn gading: de vooruitstrevenden konden uit de praktijk aantonen dat negers niet per sé lui en dom zijn, de conservatieven vonden het bewijs dat liefdadigheid soms heus wel loont, de pragmatici zagen de doeltreffendheid van hun pedagogische vernieuwingen bevestigd. Unaniem prezen zij mijn grote inzet, de snelheid waarmee ik de taal machtig werd, de begerigheid waarmee ik mijn woordenschat verrijkte en probeerde woorden als schilderskwast uit te spreken. Ongeëvenaard was de vaardigheid waarmee ik onbaatzuchtig rekende. De loepzuiverheid waarmee ik, naar hun oordeel, hun Blanke Top bezong en de ernstige eerlijkheid waarmee ik de onnozelste vergrijpen opbiechtte werden beloond met het Sanctus en het Miserere. Ik mocht ze tijdens de hoogmis zingen. Solo. Het werd een mislukking. Op het moment suprême schiep Satan, voor wie zelfs het Sanctus niet heilig is, een luchtvacuüm om mij heen. Omdat ik beter knielde dan zong, werd het me grootmoedig vergeven.

Al die zaken konden mijn beschermers nuttig, of mooi, of ontroerend vinden, ze hebben niets te maken met plaatsverwerving. Ik was, kortom, geklasseerd als ongevaarlijk. Ik werd het troeteldier van andere jonge bedelaars, van de vrome duikelaars die met hun tiende jaar al voorgoed zijn uitgelachen, in de dubbele betekenis van het woord, en niet te vergeten van de geslachtsvrije poppedijnen

die, vooruitlopend op hun carrière van borstloze bezemsteel of kwezelende kwijlkwab, hun toekomstige hormonale tekorten denken te compenseren met het consumeren van afgekeurd vlees of het oprapen van steken die God in zijn ondoorgroondelijke wijsheid heeft laten vallen.

Nee, voor plaatsverwerving zouden op zijn minst een derde en vierde geboorte nodig zijn, zodat je, als goede brieflezer, nu al sterk het vermoeden moet hebben dat, waar zoveel te wreken valt, de kans groot is dat ik tenslotte, grijs en definitief, ter wereld zal komen zo niet als schrijvend kunstenaar, dan toch op zijn minst als criticus of columnist.

'Maar je had nu toch weer twee ouders, en bovendien nog een zuster?' informeerde Zino schijnbaar argeloos.

Ik probeer zijn conversatielessen toe te passen. Zo heeft hij mij erop gewezen dat het zoeken naar het waarom van een vraag die iemand je stelt je op het spoor brengt van de aanrakingspunten tussen jouw en zijn bestaan. Dat inzicht geeft je de mogelijkheid een passende wedervraag te bedenken, waarop de ander evenzo weer kan inhaken. Zino noemt het de vraag-maar-raakvlakken-theorie, maar ik vind het eigenlijk meer spreken in spiegelschrift.

Het werkt. Toen ik hem antwoordend vroeg of hij, als enig kind, zijn ouders ook verloren had, vertelde Zino dat hij zijn ouders ten groeve heeft gedragen, zoals hij dat noemt. Hij was een ongelukje. Zijn vader is adjunct-directeur van een platenmaatschappij, waarvan zijn moeder president-directeur is. Een ideale combinatie voor een progressief huwelijk, zegt Zino (ze consulteren elkaar dagelijks, maar spreken elkaar zelden) en een garantie voor een vindingrijk ouderschap. (ze stuurden trouw hun contanten en aanmaningen maar zien hem nooit) Het internaat was wel een goede plaats om te leren denken, vertelde Zino in een gesprek vol spiegelschrift. Je zit er droog, de zon schijnt er niet, zodat je hersens koel blijven, een gunstig klimaat voor